

Dotičući se njihova karaktera i njihovih međusobnih odnosa, autor je upozorio na niz činjenica koje do sada nisu bile uočene. Značajno je pri tome da Imamović stavlja na dnevni red hipoteze koje zacijelo mogu koristiti daljnjem istraživanju, ali isto tako mogu izazvati konfrontaciju mišljenja. Npr., on smatra da okupaciju i aneksiju Bosne i Hercegovine ne valja promatrati samo s gledišta primjene politike »Drang nach Osten« nego i s obzirom na promjene koje su koristile unutarnjim snagama. Misli na industrijalizaciju, pri čemu je islamskom stanovništvu bilo moguće sačuvati svoju kulturu i smatra da je to omogućilo održanje islamskog stanovništva na Balkanskom poluotoku nakon što je Turska izgubila gotovo sve svoje posjede na Balkanu. Zatim pretpostavlja da je austrougarska uprava, uza sva svoja ograničenja, ipak koristila »ideji bosanskohercegovačke autonomije i državnosti« (str. 260).

Naposlijetku potrebno je istaknuti njegovo mišljenje da je austrougarska uprava 1903–1914. zapravo pomogla učvršćenju pojedinih nacionalnih zajednica.

Mario Strecha

REVOLUCIONARNI RADNIČKI POKRET U ZRENJANINU

1918–1941, Novi Sad 1976, 2971 str.

Dr Danilo Kecić i dr Milenko Palić, obojica naučni suradnici Instituta za izučavanje istorije Vojvodine iz Novog Sada, zahvaljujući i naporima Skupštine opštine Zrenjanin, koja je štampala četiri sveska zbornika, obavili su solidan posao u izdavanju građe o razvoju komunističkog pokreta, političkog i sindikalnog, u razdoblju između dva svjetska rata, u jednom od radničkih centara Vojvodine, Zrenjaninu. Građa s naslovom *Revolucionarni radnički pokret u Zrenjaninu 1918–1941.* godine ima četiri sveska s ukupno 2971 stranicom. Već taj opseg upućuje na to da su Kecić i Palić prikupili sve, ili gotovo sve, što neposredno ili posredno govori o djelovanju, politici, organizaciji komunističkog pokreta, odnosno KPJ i organizacija pod njezinim utjecajem ili akcija pod njezinim utjecajem u današnjem Zrenjaninu (grad se do 1935. godine nazivao Veliki Bečkerek, a zatim do 1941. Petrovgrad) i njegovoj okolici. Riječ je, dakle, o pothvatu izvedenom solidno i uz pomoć društvenih organizacija što može biti rješenje i za druge slične akcije prikupljanja i objavljivanja povijesne građe.

Četiri sveska zbornika određena su vremenskim granicama s tim što je D. Kecić pripremio i obradio građu u prvom, trećem i četvrtom svesku i to ovako: I svezak odnosi se na razdoblje 1918–1921, III svezak na 1935–1937, a IV na 1938–1941. D. Palić obradio je građu za drugi svezak koji se odnosi na razdoblje 1922–1934. Obojica autora ujednačili su pristup, pa u svakom svesku postoji predgovor, uvodna rasprava, dokumenti kronološki poredani unutar razdoblja o kojem se govori u pojedinom svesku, registri imena mjesta i ličnosti koji se u svesku spominju, te sadržaj s kratkim registima dokumenata također za svaki pojedini svezak. Autori su u uvodnim raspravama, služeći se literaturom

i vlastitim istraživanjima, obradili razdoblje o kojem se u pojedinom svesku govori, ukazujući na činjenice i tendencije razvoja komunističkog pokreta u Zrenjaninu ali i u Jugoslaviji uopće. Time su učinili pristupačnijom objavljenu građu. Kecić je u prvom svesku objavio 356 dokumenata na ukupno 696 stranica, u trećem 420 dokumenata na ukupno 718 stranica, te u četvrtom 327 dokumenata na ukupno 838 stranica, a Palić je obradio 392 dokumenta na ukupno 718 stranica. To je građa razne provenijencije — od partijskih dokumenata što se odnose na rad KPJ u samom Zrenjaninu do onih koji se odnose na KPJ uopće, ali se u njima spominje i Zrenjanin i njegova okolica, do dokumenata nastalih djelovanjem policije ili drugih organa vlasti i prisile, a govore o komunističkoj politici, akciji i organizaciji. Ta je građa u raznim arhivima Beograda, Zagreba, Sremskih Karlovaca, Zrenjanina, Novog Sada, Bele Crkve, Kikinde, Pančeva, Subotice, Sremske Mitrovice. Tako prikupljena postala je lako dostupna svakom zainteresiranom istraživaču povijesti komunističkog pokreta i ostalim čitaocima. Još su je pristupačnijom učinili Kecić i Palić dajući joj komentare i nužna objašnjenja. Tome su pomogli i registri na kraju svakog sveska, i kratki sadržaji dokumenata.

Zbornik građe (u četiri sveska) *Revolucionarni radnički pokret u Zrenjaninu 1918—1941.* ureden je po svim uobičajenim normama za izdavanje povijesne građe, što znači da će korisno poslužiti svim istraživačima povijesti komunističkog pokreta, ne samo u Zrenjaninu i Vojvodini nego i onima koji se bave istraživanjem tog pokreta uopće u Jugoslaviji, jer su Zrenjanin i Vojvodina bili i ostali dijelovi tog pokreta koji se i pored specifičnosti u pojedinim krajevima razvijao podjednako i istodobno u svim područjima Jugoslavije.

Bosiljka Janjatović

*BLAGOJE PAROVIĆ, Izabrani spisi,
Beograd 1976, 323 str.*

Dvoje istraživača — dr Nadežda Jovanović i mr Đorđe O. Piljević — pripremili su za štampu, a »Glas« je objavio u suradnji s Udruženjem jugoslovenskih dobrovoljaca španske republikanske vojske 1936—1939, u Beogradu 1976, zanimljivu i korisnu publikaciju pod naslovom *Blagoje Parović. Izabrani spisi.* Riječ je, dakle, o izabranim spisima, što znači člancima objavljenim u novinama, raznim izvještajima o radu sindikata ili organizacija i foruma ilegalne Komunističke partije Jugoslavije i drugim materijalima što ih je u toku svoje revolucionarne djelatnosti napisao jedan od najistaknutijih članova i rukovodilaca ilegalne Komunističke partije Jugoslavije i sindikata pod njezinim utjecajem — Blagoje Parović, rođen u Hercegovini 1903, a poginuo na ratištu u Španjolskoj 1937. godine. Knjiga je korisna radi toga što o tom prvaku radničkog pokreta i KPJ još uvijek nema znanstvene biografije, pa će ona biti dobra osnova za njezino pisanje — dakako uz već objavljenu literaturu, a također i